

ROPÖRTAJ

MİLAN (Mılı) AŞİRETİ VE KURMANCI DİLİNİN DÊSİM´DE YAYILMASI ÜZERİNE

Bu ropörtaj 23 Ağustos 2008 yılında Gazik´te yapıldı.

Konuşmaya katılanlar: Kenan Anlaş, Hasan Sönmez, Mehmet Karer, Hakkı Çimen

M. K. Kendinizi tanıtır mısınız?

K. A.: Kenan Anlaş, Pertek´in Çakırbahçe (Coravan) Köyündenim. Pertek´in Milan (Şavak) aşiretindenim. Aşiretimiz, Urfa´nın Viranşehir Bölgesinden, o dönemin Osmanlı politikası sonucu çıkarılarak buraya (Dêsim) yerleştiriliyor. Osmanlı orada güçlü bir aşiret bırakmak istemiyor. O dönemde orada, dışarıdan gelen veya yerleşik aşiretler bizim aşiretimiz üzerinde baskı kurmak istiyor. Aşiretin başında o zamanlar Milili İbrahim Paşa var. Ben tarih kitaplarından ve araştırmalarımın öğrendiğim kadarıyla Milili İbrahim Paşa, 1800´lü yıllarda bizim aşiretimize ve bölgeye hüküm etmiş.

O dönemde başımızda bulunan Milili İbrahim Paşa, bölgedeki Yezidileri orada yerleşik Kürt aşiretlerine karşı kışkırtıyor. Yani bir kargaşa yaratıyor. Birbirine vurdurtuyor. Osmanlı bu kargaşayı durdurmak için oraya bir askeri birlik gönderemiyor, müdahale etmiyor. Osmanlı, „Kargaşayı bitirin!“ diye bizim aşirete yetki veriyor. Bu şekilde bizim aşiret, hem Yezidileri ve hem de diğer Kürtleri kırıyor. Bizim aşiret silahlı. Yerleşik diğer aşiretler kırılıp büyük kayıba uğrayınca, bölgede en önemli güç olarak bizim aşiretimiz kalıyor. Osmanlı bundan da tedirgin oluyor. Bölgede güçlü bir aşiretin kalmasını istemiyor. Bu nedenle 1000 haneyi ayırıyor. Bunları Erzurum, Erzincan, Harput ve Dersim (Dêsim) yerleştiriyor. Osmanlı, Dêsim´de Pertek ve Hozat´ın bazı bölgelerini bizim aşirete tahsis ediyor. Bizim aşiret bu şekilde Pertek ve Hozat arasındaki bölgeye yerleşiyor. Yaşlılarımız bir kolumuzun Erzincan´da olduğunu biliyordu. Erzincan´a yerleştirilen Milan Aşireti köylüleriyle, ilişkimiz, yani köken bağımız kuruldu.

H. Ç.: Pertek´le Hozat arasındaki Milan Aşireti köylerinin adlarını söyleyebilir misin?

K. A.: Zeve, Sultan Hıdır. Bu köyler de hayvancılıkla geçiniyorlar. Bizim aşiretin arazisinden geçmek zorundalar. Bu nedenle bize bağımlılar. Bir üstümüzde yerleşik bir Türk köyü var. Selçuklu Döneminde buraya yerleşen, kalesi olan bir Türk köyü. Bu köy de bizim tarafımızdan sıkıştırılıyor. Çünkü bizim arazimiz bu köyün çevresini firdolayı kapatıyor. O köy de dışarı çıkmak için bizim arazimizden geçmek zorunda. Bizim aşirete bağımlı.

H. Ç.: Bu köy Sarı Saltıklı mı?

K. A.: Hayır, Sağman Türk köyü. Kendilerini Sarı Saltıklı görmüyor. Türkçe konuşuyorlar. İslami Sunni geleneklerini eskisi gibi sürdürüyorlar. Camileri var. Kesinlikle bu konularda taviz

vermemişler. „Biz, Türkler Anadoluya yerleştikleri zaman buraya yerleşen en eski Türklerdeniz.“ diyorlar. Sağman Türk köyü de, coğrafi şartlar gereği şehre ulaşmak için bizim arazimizden geçmek zorunda kaldığından, bizim aşirete bağımlı. Bu nedendir ki bizim kirvelik kurumuna girmek zorunda kalmış. Gene bir üstümüzde birkaç tane daha dedelik yapan ocak sahibi köy var. Ostan diyorlar. Şimdi onlar dedelik (ocakzade) sıfatını kaybetmişler. Kendilerini Pilvenk Aşiretine bağlamaya çalışıyorlar. Aslında bunlar başka bir aşiret. Bizim aşiretin arazisi, bu aşiretin de etrafını çevirmiş durumda. Bu aşiretin Dêsim'deki diğer ocakzadelerle, yani dede ve pirlerele ilişkisini bizim aşiret kontrol ediyor. Ostanlılar diğer bölgelere geçmek isterken bizim arazimizden geçmek zorunda kalıyor. Bazı köylerin pirlere ve dede takımıyla ilişkisini biz kesiyoruz. İlişkileri bozuyoruz. Bu şekilde Pertek Bölgesindeki sosyal düzeni bizim aşiret kendi lehine bozuyor. Ama zamanla karşılıklı etkileşim sonunda biz alevileşmişiz. Bölgeyi kontrol ettiğimiz için, bu bölgeye kendi dilimizi (Kurmanci) yaymışız. Bizim aşiretin ilk yerleştiği yer Hozat bölgesi. İlk kurulan köy Roşek köyü. Ardış ağaçları getirilerek orada evler yapılmış. Pertek'teki Pilvenkliler İç Dêsim'den geliyorlar. Buranın yerleşik halkındandır. Zazadırlar. Yukarı Pilvenk Zazaca, ama Pertek'teki Pilvenkliler Kurmanci konuşuyorlar. Bugün Pertek'teki Pilvenklilerin Kurmanci konuşmasının nedeni bizim aşiretle ilişkiye geçmeleri sonucu olmuş. Yani biz onları asimile etmişiz.

H. Ç.: Pertek'in Kuzeydoğusundaki Yukarı Pilvenk Zazaca konuşuyor. Ancak sizin aşiretin sınırlarına yakın olan Aşağı Pilvenk Kurmanci konuşuyor. Yani günümüzde Pertek'te Kurmanci konuşan Pilvenklilerin dili önceleri Zazaca mıymış?

K. A.: Evet Zazaca'yımış. Bizim etkimizde kalarak Zazaca'yı bırakıp Kurmanci konuşmaya başlamışlar. Evet bizim aşirete komşu olan Aşağı Pilvenk, yani Pertek'teki Pilvenkliler tamamen Kurmanci konuşuyor. Bu Zazalar asimile olup Kurmanci konuşuyorlar.

H. Ç.: Sizin aşiret alevileşmeden önce hangi inanca tabiiymiş?

K. A.: Bizde caminin kalıntısı var. Dedelerimizden biri Hacca gidip gelmiş. Camiyi onarmış. Evet, kesinlikle camiye gidiyormuş dedelerimiz. Pertek'teki Sunni yaşlılar anlatıyor, diyorlar ki; „Sizin Coravan'dan eskiden 40 atlı her zaman Cuma Namazına gelip giderdi.“ Babamlar bile bayramlarda Cuma namazına gidip geliyorlarmış. Belki sürekli gitmemişler ama 1960'lara kadar arada sırada camiye gitmişler. Son nesil terk etmiş. Sorduğumuzda, „İşte, yoksulluktan gidip gelemiyorduk.“ diyorlarsa da bence Alevi Kültürünün etkisi giderek ağır basmış ve alevileşmişler.

Sunnilikten Aleviliğe geçiş üzerine yaşlılar diyor ki; „Dêsim'den dervişin biri gelip Coravanlıları „Haq Yolu“na geçirmek istemiş. Bir toplantı yapmışlar. Bu toplantıya köylüler önce katılmamış. Sonra derviş diyor ki, „Gelin, keramet gösterecem!“ Derviş asasıyla, bizim köyün üstündeki Abdal Baba Dağı'ndan bir geyik çağırılmış. Geyik sürüyü bırakıp köyün içine gelmiş. Geyiği kestirmiş. Etini pişirtmiş. Kafasını, ayaklarını, derisini bir kenara koydurtmuş. Köylüler yemeği (geyik etiyle yapılan) yedikten sonra pirlere, hayvanın kafasını ayaklarını postunu ve kemiklerini bir araya toplayıp asasıyla dokunmuş. Geyik tekrardan canlanmış. Pirlere (derviş) geyiğe; „Haydi, git!“ deyince geyik dağa gitmiş. Bizimkiler, pirlere bu kerametini

gördükten sonra alevileşmişler. Pirin keramet gösterdiği yerin (ev) etrafını çevirmişler. Bugün o yer kutsal kabul ediliyor. Bir zamanlar bu evde ibadet edilmiş. Sonra köylünün biri keramet gösterilen evin taşlarını götürüp kendine yaptığı evin duvarlarında kullanmış. O evin duvarında görmek mümkün. Çok düzgün (iyi yonutulmuş) taşlar. Bu kutsal yerin hemen biraz yukarısında yıkılan caminin harabesi var.

H. Ç.: Dervişin (pir) keramet gösterdiği yerin adı ne?

K. A.: „Pagü Mal“ diyorlar. Yani „yıkık ev“ anlamına geliyor. Ondan sonra köy alevileşiyor. Dönüyor. Bu süreç içerisinde örneğin Ovacık Yeşilyazı da Hacılar var. Bizim köyden gitmişler. Elazığ da ve köylerinde bizim köyden gitme köylülerimiz var. Bunların hepsi Kurmanci konuşuyor. Aleviliğe dönme var. Zazaca ya ya Zazalığa dönme olayı yok. Milanlılar milliyetçidirler. Dışarıya göç etmiş olan Milanlılar, Coravan da oturmamalarına rağmen, bugün kendilerini „Coravanlı“ diye tanıtıyorlar.

H. Ç.: Bazı Zaza aşiretleri, dil bakımından asimile oluyor. Örenğin Xıran, Hizol, Aşağı Pilvenk. Ticaret, asimilasyon işinin bir ayağı. Diğer bir ayağı da kültür. Mesela Kurmanci müziği, özellikle 1938 Zaza Soykırımı ndan sonraki Zaza Müziğine göre çok daha ritimli ve neşeli. Milan aşiretine komşu olan Zaza aşiretleri bu kültürden de etkilenmişlerdir. Ancak bugün Xıran, Hizol ve Pilvenk Aşiretleri ve hatta bugün Karakoçan ve diğer bölgelerde Kurmanci konuşan Alevilerin tümü, biz alevi Zazalar gibi; „Biz Horosan dan gelmişiz.“ diyorlar. Kültürel olarak, ruh hali olarak Alevi Zazalardan hiç bir farkları yok. Sence alevileşen Milan Aşiretinin “ruh hali” ile Dêsim de Kurmanci konuşan diğer Alevilerin ruh hali arasında bir fark yok mu?

K. A.: Fark var. Çemişgezek ile Pertek arasında kalan köyler var. Barat dediğimiz köyler. Bunlar da bizimle bölgeye gelen Sunni Kürtler. Bu Kürtler hiç değişmemiş, asimile olmamış. Yani alevileşmemiş. Bugün de Sunni ve Kurmanci konuşuyorlar. Dêsim bölgesinde Çemişgezek, Pertek ve Mazgirt in bir kesiminde Kurmanci konuşuluyor. Diğer bölgeler zaten Zaza ve Zazaca konuşuyor. Bu nehir kıyısındaki Kurmanclar zamanla hem ekonomik ve hem de politik bir üstünlük oluşturmuş. Milan Aşireti bir yandan tarım ve hayvancılık yaparak ekonomik üstünlük kazanmış. Diğer yandan da İç Dersim deki aşiretler arası kavgalara girmemiş. Çünkü arazisi bu tür kavgalara uygun değil. Eğer Zazalarla kavgaya başlasaydı, zaten kaybederdi. Bu şekilde yıpranmamış ve zamanla hem psikolojik ve hem de politik üstünlük kazanmış.

H. Ç.: Devletle ilişkisi nasıl?

K. A.: Milan Aşireti Dêsim e zaten silahlı gelmiş. Devletle arası çok iyi. Zaten ötedenberi devletin bu aşirete verdiği bir destek var. Dêsim in en iyi arazisini devlet bu aşirete vermiş. Bu şekilde devletin de desteğiyle psikolojik ve zamanla ekonomik ve politik bir üstünlük sağlamış kendisine.

H. Ç.: Milan Aşireti nin mutlaka kendi içinde sürtüşmesi, problemi olmuştur, vardır. Dışarıya karşı (geri kalan Dêsim e karşı) bu iç problemlerini birbirlerine karşı malzeme yapıyor mu aşiret?

K. A.: Asla. Dışarıya karşı aşiret her zaman birlikte hareket etmiştir. Bir vucut olmuştur. Milan aşiretinin mintikası dışında, Milanlı kavgaya, tartışmaya, sürtüşmeye girmez. Ama biri gelip Milanlı'nın arazisi içinde bir taşı kaldırırsa, tüm Milanlılar birlik oluşturarak kendilerini savunurlar. Çünkü devletle bu konuda bir anlaşmaları var. Devletin verdiği hakkı kullanır. Etrafı farklı dil ve kültürler tarafından sarılmış. Onlara karşı kendisini (kimliğini H.Ç.) kaybetmemek için dışarıya karşı her zaman tek vucut davranmış. Şu anda köyde birçok kişi bibiriyle konuşmuyor. Ama bir yayla için para toplama sözkonusu olunca, herkes üstüne düşeni yapıyor. Köy adına birşeyler yapılacağı zaman köyün hepsi kenetleniyor. 1999'da bizim köye yol geldiğinde jandarma yüzbaşısının yaptığı bir açıklama var: „Dêsım'de birbirini karakola gidip şikayet etmeyen, gammazlamayan tek köy burasıdır. Ama bu gidişle bir yıl sonra burası da karışır “ demişti. Hakikatten ondan sonra bizim köy de karıştı.

H. Ç.: Önceleri Zaza olan ve Zazaca konuşan ancak günümüzde Kurmanci konuşan Xıran ve Hizol Aşiretleriyle sizin aşiret arasındaki ilişki nasıl?

K. A.: Çevre köyler sürekli arazi yüzünden Mazgirt'e (Sancak) mahkemeye gidip gelmişler. Elimizde mesela 4. Mehmet'in emriyle verilen belgeler var. Elimizdeki belgelerin hemen hepsi Arapça yazıyla yazılmış ve çoğu yıpranmış durumda. Bu belgeler bugünkü yazıya çevrilirse birçok gerçek çıkar ortaya. Arkadaşla köye gidince (Mehmet Karer'le K. A. köye gideceklerdi, Mehmet'i göstererek) tüm belgeleri kendisine gösterebilirim. Mahkemenin kadılarını kendi tarafına çekebilmek için mahkemeye gidip gelirken, Mazgirt'teki ileri gelenlerle, nüfuz sahibi olanlarla ilişkiler kurulmuş ve bu ilişkiler hep sıcak tutulmuş. Çünkü işi, köyde kavgayla değil, Mazgirt'teki mahkemede çözmek vardı.

M. K.: Bu sözünü ettiğin belgeler Latin harfleriyle Türkçé'ye çevrilmiş mi?

K. A.: 4. Mehmet döneminde verilen belgelerin çoğu tercüme edilmiş. 1938'de bu belgeler bir daha çevrilmiş. Ama Yavuz S. Selim döneminde verilen bir belge var. Bu belgeyi bazı köylüler çerçeveleyerek evlerine asmışlar. Bu belge çevrilmemiş.

H. Ç.: Daha önceleri Zaza olan ve Zazaca konuşan ve ancak günümüzde Kurmanci (Kırdaşki) konuşan Xıran ve Hizol Aşiretleriyle Milan Aşireti arasındaki ticari ilişkileri irdeleyebilir misin?

K. A.: Şavak Kültürü bizimle birlikte Dêsım'e gelmiş. Sürü sahibi olmanın verdiği kültür. Hayvan üretimini temel alan kültür bu. Bu kültür aşiret yapısına damgasını vurmuş. İç Dêsım'de Çemişgezek Baran Bölgesi ve bizim bölge Dêsım'deki hayvan üretimini bir monopol gibi kendi elinde tutmuş. İç Dêsım üzerinde göreceli bir ekonomik üstünlük oluşturmuş. Bunu yaparken kendi arazisi, hayvanlarını olatmaya yetmemiş. Bu nedenle dağ köylerinde (İç Dêsım) otlak ve yayla aramış. Bizim köyler 1960'tan sonra İç Dêsım'ın yaylalarına çıkmaya başlamışlar. Ama Baranlar daha önceleri Erzincan ve Erzurum yaylalarını bile kullanmışlar. İkinci bir ekonomik faktör, örneğin bizim köy eskiden pamuk ve mercimek üretiyordu. Pamuk o dönemde buğdaydan, gılgıldan (darı), arpadan daha önemliymiş. Bizim oraların arazisi, Dêsım'in diğer bölgelerine göre tarıma daha elverişlidir. Buğdayın yanısıra pamuk, mercimek, gılgıl, arpa üretilip pazara sürmüşler.

H. Ç.: Pazar nerdeymiş?

K. A.: Pertek, Mazgirt, Hozat, Çemişgezek'te pazara götürmüşler.

H. Ç.: Milan Aşiretinin sanat ve zanaat becerileri hakkında neler söyleyebilirsin? Özellikle zanaat (demircilik, karasaban yapma v.b.) yapanlar, bu işi para getiren ticari bir faktöre dönüştürebilmişler mi?

K. A.: Ben Coravan'ın anlamını araştırdım. Anlamı, su kenarı, suyun etrafı. Bazı kaynaklarda su kanalı kazıcısının yeri ve yurdu anlamına geliyor. "Cor" su kanalı kazıcısı, su bulan, suyu kanallarla kazarak aktaran anlamına geliyor. Bizim köyün, çevre köylere bu zanaatını para karşılığında götürmesi temelinde bir ticari ilişki geliştirmiş olması mümkündür. Çünkü bu köyün adında su kazıcısı veya kanal yapıcısı zanaati anlamı var.

Bir de bizim köyde otlardan ilaç yapma geleneği var. Bu ilaç yapma geleneği 1960'lara kadar etkin bir şekilde sürmüştü. Köydeki bir aileye gelip yaralarını sardırta, bitkisel merhem veya ilaç temin eden birçok insanın gelip gittiği biliniyor. Otlardan ilaç yaparak gebelik, doğum yaptırma, çiban veya yaraları iyileştirebilen "kırsal tıp bilimi" yapılmış. Bunun da sağlık sektöründe ticari bir rol oynamış olduğunu söylememiz mümkündür.

H. Ç.: İç Dêsim'de kısa bir süre önceye kadar özellikle katır en önemli taşıma ve ulaştırma aracı olarak kullanılıyordu. Ben Nazimiye, Pülümür, Ovacık, Tunceli merkez köylerinde katır üreten bir aile tanımıyorum. Şavaklılar koyunun yanısıra katır da üretmişler mi? Katır ve katır üretimi, Zazalarla Şavaklılar arasında nasıl ticari bir ilişki geliştirmiş? Bu ticaretin Zazaca Dili ve Kültürü üzerinde nasıl bir etkisi olmuş sence?

K. A.: Katır üretimi Şavaklıların (Milan) ayrılmaz bir parçasıdır. Katır, bizim bölgede her ailenin vazgeçilmez bir parçasıdır. Katır üretimi biraz karmaşıktır. Katırın babası eşek, anası attır. Bizim köylüler erkek eşekle dişi atı (kısarak) çiftleştirerek katır üretiyorlar. 1994'te vefat eden bir köylümüz erkek eşek, beygir ve katırı iğdiş ediyordu. Ondan sonra bu işi yapan çaplı bir usta kalmadı.

H. Ç.: Pekiyi, „Biz alevi Zazalar, Dêsim'de katır hep Şavaklılardan satın almışız.“ diyebilir miyiz?

K. A.: Diyebiliriz. Bizde at da var. Ama katırsız bir yaşam mümkün değildir. Olabilir ki, katır bizimle birlikte Dêsim'e gelmiş ve burada yayılmıştır.

H. Ç.: Koyun ticareti, peynir ve yün ticareti hakkında neler söyleyebilirsin?

K. A.: Biz Tunceli'nin birçok yaylasına gittik. Gittiğimiz bölgelerde çok az koyun vardı. Geçen sene ki sayıma göre sadece bizim köyde 10.000 koyun vardı.

H. Ç.: Yani biz (Alevi Zaza) sizin bölgeden koyun ve dolayısıyla peynir ve yün de satın almışız diyebiliriz. Öyle mi?

K. A.: Evet öyle. Koyun da bizim yaşamımızın, kültürümüzün ayrılmaz bir parçasıdır. İç Dêsim hem koyun, hem de peynir ve diğler ürünleri bizden satın almıştır.

H. Ç.: Katır, koyun, peynir, yün, tahıl, ilaç, zanaat ticareti esnasında, Milanlılar (Şavaklılar) Kurmanci konuşmuştur. Bomosurlular (Seymomodu), Xıran ve Hizol köyleri zamanla İç Dêsim'le Şavaklılar arasında aracı olmaya da başlamış. Bu şekilde Kurmanci, bölgede ticaret dili olmuş diyebilir miyiz? Örneğin eskiden Zazaca konuşup, ama günümüzde Kurmanci konuşan bazı Bomosurlu, Xıran, Hizol Alevileri var. Bunların Zazaca'yı terkederek Kurmanci konuşmaları, yani dil bakımından asimile olmaları bu ticaret sonucu olmuş diyebilir miyiz?

K. A.: Kesinlikle. Yalnız ticaret değil. Dede talip ilişkisi ve ibadet de önemli bir rol oynamıştır. Bize gelip giden Alevi Zaza dedeler zamanla Kurmanci (Kırdaşki) öğrenmişler. Bizim köye gelen dedeler (pir) Kurmanci konuşuyor. Zamanla ibadeti de Zazaca değil, Kurmanci yapmaya başlamışlar. Bizim köyde hiç Zazaca bir cem bağlanmamış. Dedeliğin kültürü, dedelere verilen çiralıx, Hacı Bektaş'tan Osmanlı Yenicerilerinin kazan kaldırmasına kadar gidiyor.

H. Ç.: Bizim rayverler Seymomodu'dan (Pamuklu) geliyorlar. Bomosurlu . Zazaca ve Kırdaşki (Kurmanci) konuşuyorlar. Bavalaramız da Pülümür'ün Tosniye köyünden geliyorlar. Hem rayver ve hem de bavalaramız Bomosurlu. Tosniye'den gelenler sadece Zazaca konuşuyorlar. Oysa Pamuklu'dan (Seymomodu) gelen rayverlerimiz hem Zazaca ve hem de Kırdaşki konuşuyorlar. Biz katırlarımızı Rayver Uşen'den satın alırdık. Ama onlar katır üretmiyordu. Pir Uşen'e bir defasında şöyle sormuştum: „Siz bu katırları nereden getirip bize satıyorsunuz?“ O da, „Xıran'dan“ demişti. Xıran ve Hizol köyleri, Şavaklılarla Nazımiye bölgesi arasında aracı mı?

M. K.: Mazgirt tarafındaki Bomosurlular sadece Kırdaşki konuşuyorlar.

K. A.: Bizim köylerde hiç Zazaca cem bağlanmamış, gülbank verilmemiş. Xıran ve Hizol köyleri, bizim bölgeyi Tunceli'ne açan aracı bölgelerdir. Evet, Mazgirt Bölgesindeki Bomosurlu dedeler, Xıran ve Hizol köyleri, Kurmanci dilinin yayılmasında önemli rol oynamış, aracı olmuşlardır. Mazgirt'in Xıran, Hizol bölgesi bize coğrafi olarak yakın. Mazgirt yaylalarına eskiden gidip gelmiş bizim aşiret. Bizimle ilişkileri eskiden başlamış. Dolayısıyla bugün Zazaca konuşan İç Dêsim ile ilişkilerimizde aracı ve bazen de arabulucu olmuşlar. Bizim ürettiklerimizi Xıran ve Hizollular merkezi Dêsim'de pazarlayıp satmışlar. Biz doğrudan merkezi Dêsim'e gitmemişiz. Dolayısıyla Xıran ve Hizollular bizimle ticaret yaparken Kurmanci Dili de bu şekilde Mazgirt Bölgesinde yayılmış.

H. Ç.: İç Dêsimlilerin (Alevi Zaza) 30 sene önceye kadar Şavaklılara karşı belli bir antipatileri vardı. Ama Xıranlılara karşı hiç bir antipatileri yoktu. Biliyoruz ki önyargılar yüzyıllarca sürüp gidebilir. Alevi Zazaların, Kurmanc Milanlılara karşı antipatilerini, Milanlıların geçmişte Kurmanc ve Sunni olmalarında arayabilir miyiz. Sen bu konuda ne düşünüyorsun?

K.A.: Evet. Bunun da şüphesiz büyük etkisi vardır. Bölgede alevileşen ve alevileşmeyen Milan Kültürü var. Aleviliğe dönmeyip Sunni kalan Milan (Şavak) köyleri var. Bu şekilde Sunni

Kurmanclar, Alevi Zazalara karşı ve Alevi Zazalar da kürtlüğünde (Kurmanc) ve sunniliğinde direnenlere karşı hep mesafeli davranmışlardır.

H. Ç.: Pülümür'ün Hacılı Köyü Pirsultanlı. Sadece Türkçe konuşan Hacılılar hiç Zazaca konuşmaz. Ancak onlar da alevi Türk. Dêsim alevi Zazaları bunlara da mesafeli durur. Onlarla da ortak bir ruh halimiz yok.

K. A.: Pertek'te de bunu görmek mümkün. Pertek'teki Pilvenklilerde de bu ruh halini görmek mümkün. Pilvenkliler bizimle aynı ruh yapısına sahip değiller. Bunların hepsi siyasete de yansıyor. Fikir ayrılığı var. Tunceli merkezde solculuk ağır basarken, Pertek'in Kurmancları kendilerini Kürt siyasetine yakın görüyor.

H. Ç.: Kurmeş Köyü, Kurmeş derneği var. Kurmeşlilerin Milanlılarla bir bağlantısı var mı?

K. A.: Kurmeşlilerin Milan (Şavak) aşiretiyle ilişkisi yoktur. Kökenleri İran. Kurmeşliler de İran'dan gelen Kürtlerdir. Milan Aşiretinden daha milliyetçilerdir. „Önce Kurmeş sonra Pertek, sonra Tunceli!“ diyorlar. Dışarıya son derece kapalıdır.

H. Ç.: Kurmeşliler, Alevi ve Kurmanci mı konuşuyorlar? Kurmeşlilerin geçmişi Sunni mi?

K. A.: Evet, Alevi ve Kurmanci konuşuyorlar. Geçmişleri Sunni mi, bilmiyorum. Ama Kurmeşlilerin „Gelin Alayı“ dedikleri bir taş efsaneleri var. O efsanede namazdan da bahsediliyor. Efsanede, gelin yüzünü şeye(?) çevirerek, duaya namaza durmuş. Tanrıya, „Beni burada taş yap!“ diye yalvarmış. Efsaneye göre gelin orada taş olmuş. Aşağı Kurmeş'in dedeleri Ağuçanlıdır. Aşağı Kurmeş ve Yukarı Kurmeş olmak üzere iki köydür. Yukarı Kurmeş biraz daha farklıdır. Bu iki köyün kültürü birbirinden farklılıklar gösteriyor. Kendi aralarında çelişkileri var. Yukarı Kurmeş Zaza kesime yakın. Hozat Zaza kültürüne yakın. Zazalarla ilişkileri daha fazla. Belki de kökenleri Zaza'dır, zamanla mecburiyetten Kurmanci öğrenmişlerdir. Çünkü Zazalarla karşılıklı birbirlerine sempati duyuyorlar. Aşağı Kurmeş, Yukarı Kurmeş'i aşağılıyor, küçük görüyor.

H. Ç.: Sizce Desim'deki Kurmanc (Kürt) kökenlilerin nüfusu ne kadardır?

K. A.: Şu anda Dersim'de „Kürt olmak“ moda olmuş. Biz Dersim Kurmancları birbirimizi biliriz. Her kes, her kesi tanır. Dêsim'de kafa sayımız 4000 insanı geçmez.

H.Ç.: Xıran ve Hizollular bu sayıya dahil mi?

K. A.: Hayır, bu sayıya Mazgirt (Xıran ve Hizol) dahil değildir. Çünkü onlar Zaza kökenlidir.

H. Ç.: Benim sorularım şimdilik bu kadar. Teşekkür ederim. Mehmet Bey, senin sormak istediğin birşey var mı?

M. K.: Hayır, teşekkür ederim.

K. A.: Ben de size teşekkür ederim.